

biekt

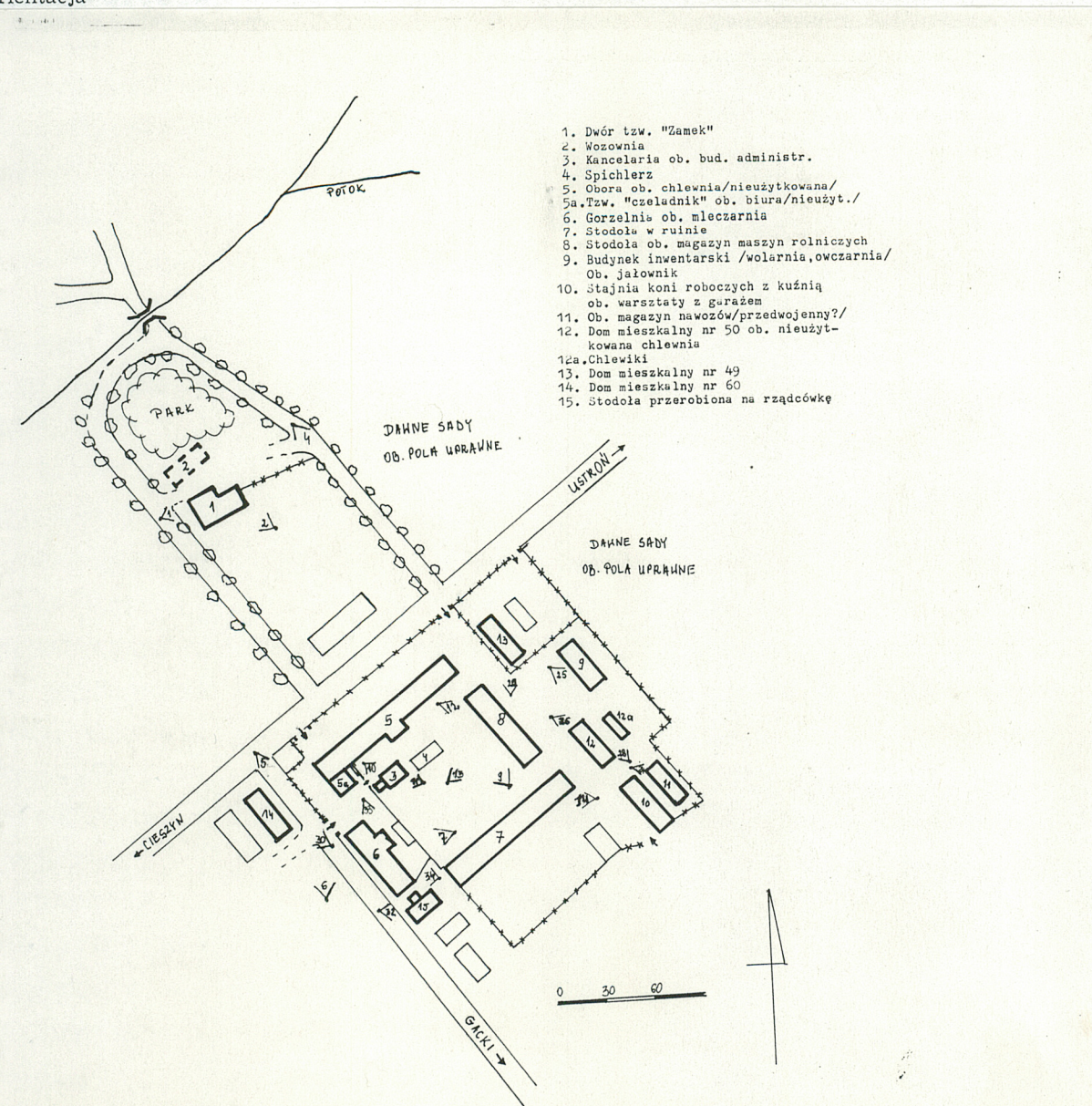
124

ZESPÓŁ FOLWARCZNY BAŻANOWICE

2. Czas powstania  
2 poł. XIXw.  
XXw.

3. Miejscowość  
BAŻANOWICE

Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja



4. Adres Bażanowice  
43-440 Goleiszów

nr hipoteczny .....

5. Przynależność administracyjna

województwo bielskie

gmina Goleiszów pow. CIESZYŃ

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna  
I VI 1975

województwo katowickie

powiat Cieszyn

8. Właściciel i jego adres  
Zespół Szkół Rolniczo-Tech-  
nicznych w Cieszynie;  
Okręgowa Spółdzielnia  
Mleczarska w Bażanowicach;

9. Użytkownik i jego adres  
Gospodarstwo Szkolne  
Bażanowice;  
Okręgowa Spółdzielnia  
Mleczarska Bażanowice.

10. Rejestr zabytków:

Nr A-444/86 data 11 VII 1986



12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Majątek Bażanowice wchodził w skład dóbr Komory Cieszyńskiej należącej do Habsburgów. Mieściła się tu administracja klucza, w skład którego oprócz Bażanowic wchodziły folwarki: Dziegielów, Goleszów, Gromańsk, Gułdowy. Obszar majątku wraz z folwarkami obejmował ok. 850 ha, w tym ok. 750 ha stanowiły grunty orne. Po zakończeniu I wojny światowej i przyznaniu w 1920 r. części Śląska Cieszyńskiego Polsce majątki Fryderyka Habsburga przejęte zostały przez Skarb Państwa Polskiego.

Dnia 1 IV 1922 r. majątek Bażanowice o obszarze 180 ha został wydzielony Gustawowi Suchankowi. Należące wcześniej do Bażanowic folwarki zostały rozparcelowane (oprócz folwarku Gułdowy, który przydzielony został jako gospodarstwo szkolne Szkole Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie.) Gustaw Suchanek pozostawał dzierżawcą Bażanowic do roku 1929. W tym roku odebrana mu została dzierżawa; 60 ha gruntów ornych rozparcelowano a pozostałe 120 ha wraz z zabudowaniami folwarcznymi przejęła w latach 30-tych Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego wzamian za folwark Gułdowy. c.d.-wkł.1

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze wyposażenie, instalacje)

Wieś Bażanowice leży w odległości około 5 km na pld.wsch. od Cieszyna, przy drodze Cieszyn - Ustroń.

Zespół folwarczny znajduje się we wschodniej części wsi i składa się z dwóch zasadniczych elementów:

- części rezydencjonalnej na którą składa się dwór z reliktem parku,
- części gospodarczej którą tworzy podwórze folwarczne z zabudową inwentarską i gospodarczą oraz mleczarnia wydzielona wtórnie z terenu podwórza.

Obie części zespołu powiązane są ze sobą **osią kompozycyjną** usytuowaną na linii półn.zach.-płd.wsch.; oś kompozycyjna przechodzi przez środek dawnego parku, przecina szosę Cieszyn - Ustroń i przebiega przez czworoboczne podwórze. Część rezydencjonalna oddzielona jest od części gospodarczej szosą przebiegającą prostopadle do osi kompozycyjnej; zarówno park jak i podwórze folwarczne ograniczone zostały od płd.zach. i od półn.wsch. drogami o przebiegu równoległym do osi kompozycyjnej (w części rezydencjonalnej są to dwie aleje obsadzone drzewami, w części gospodarczej droga biegnąca wzdłuż płd.zach. elewacji obory "5" i mleczarni "6" oraz droga biegnąca wzdłuż płd.zach. elewacji domu "13", chlewni "12" i dawnej stajni koni roboczych "10" stanowiąca przedłużenie alei ograniczającej park i będąca przed rozbudową podwórza drogą zewnętrzną, a po rozbudowie włączona w obręb podwórza).

**Część rezydencjonalna** obniża się łagodnie w kierunku półn.zach. gdzie przepływa potok. Układ wnętrza parku jest zatarty, zachowały się w nim okazy starodrzewia wśród których znajdują się lipy, jesiony i kasztanowce. W okresie powojennym na terenie parku wzniesione zostały drewniane szopki szpecące krajobraz. Wewnątrz części rezydencjonalnej, asymetrycznie do osi kompozycyjnej, usytuowany jest dwór "1". Dwór jest obiektem dwuczłonowym, jedno- i dwukondygnacyjnym z poddaszem, o dachach dwuspadowych, z dostawioną przybudówką o dachu pulpityowym; ściany dworu są murowane, dach kryty papą, detale zdobnicze elewacji - klasycyzujące; dwór zwrócony jest frontem w kierunku zachodnim. Na południe od dworu rozciągają się ogrodzone płotem z siatki drucianej ogródki przydomowe. Na południowym krańcu części rezydencjonalnej wzniesiony został blok mieszkalny ustawiony kalenicowo do szosy.

c.d. - wkł.nr 1



14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa  część rezydencjonalna - ok. 2,5ha  część gospodarcza - ok. 4 ha	16. Przeznaczenie pierwotne zarząd klucza dóbr, później gospodarstwo doświadczalne szkoły rolniczej, mleczarnia	17. Użytkowanie obecne gospodarstwo szkoły rolniczej mleczarnia (wyrób serów)
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja  - mleczarnia została zmodernizowana i rozbudowana, - dom mieszkalny "12" przekształcony na warchlakarnię, - na terenie podwórza nowe budynki, m.in. spichlerz "4", - stodoła "8" przebudowana i adaptowana na magazyn, - stajnia koni roboczych "10" przekształcona na warsztaty i garaże, - teren podwórza ogrodzony współczesnymi płotami z siatki drucianej, mleczarnia wydzielona płotem z terenu podwórza.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)  -układ przestrzenny zespołu folwarcznego zachował się od czasów przedwojennych bez większych przekształceń, -nie zachowały się sady stanowiące jeden z istotnych elementów folwarku w okresie międzywojennym, -część rezydencjonalna bardzo zaniedbana, park zachowany w stanie szczątkowym, wozownia usytuowana w pobliżu dworu została rozebrana, -stodoła "7" całkowicie zrujnowana, zachowały się tylko fragmenty zewnętrznych murów.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie			



21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

1. Księga adresowa Polski, 1928.
2. opracowanie historii gospodarstwa szkolnego (maszynopis w biurze gospodarstwa)
3. W. Pruski, Hodowla zwierząt gospodarskich w Galicji w latach 1772-1918, t. II, PAN 1975.
4. Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce, t. III Warszawa 1970.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsca przechowywania, sygnatury)

przerys mapy katastralnej (z końca XIXw?) ze zbiorów  
PSOZ w Bielsku-Białej

25. Opracował

tekst Jacek Kaczurba, Joanna Skworz, Ola Wilczyńska VIII  
imię, nazwisko, data, podpis 1994

plany, rysunki j.w.  
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. j.w.  
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowania negatywów MNR w Szreniawie  
Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

7 wkładek  
1 karta szczegółowa



1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Bažanowice	zespół folwarczny	c.d. pkt 12, 13,

c.d. pkt 12:

... wzamian za folwark Gułdowy, który częściowo przeszedł w użytkowanie Dyrekcji Lasów Państwowych, a częściowo rozparcelowany został między robotników rolnych. Od lat 30-tych do czasów obecnych dawny majątek Bažanowice jest gospodarstwem doświadczalnym należącym do szkoły rolniczej z Cieszyna, która wielokrotnie zmieniała swój status i nazwę.

Szkoła rolnicza w Cieszynie powstała już w roku 1895; początkowo była to zimowa szkoła męska, która do roku 1909 wykształciła ponad 200 absolwentów. W roku 1922 do Cieszyna została przeniesiona bydgoska Akademia Rolnicza i przekształcona w Szkołę Gospodarstwa Wiejskiego z dwu i półletnim programem nauczania. W roku 1927 otrzymała status szkoły wyższej i nazwę Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego; okres studiów przedłużono do trzech lat. W roku 1950 Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego przeniesiona została z Cieszyna do Olsztyna, w Cieszynie natomiast utworzony został Zespół Państwowych Techników Rolniczych przekształcony następnie w Zespół Szkół Rolniczo-Technicznych który istnieje do dzisiaj.

W latach 30-tych gospodarstwo szkolne w Bažanowicach było bardzo dobrze rozwinięte. W roku 1929 istniejącą w gospodarstwie gorzelnię przekształcono na mleczarnię, w której wyrabiano wysokiej jakości gatunki sera. Prowadzono hodowlę bydła mlecznego o bardzo wysokiej mleczności (krowy siwe rasy algauskiej dające do 4800l mleka rocznie). Rozwijało się także sędownictwo prowadzone przez sadownika nazwiskiem [REDACTED]

Z gospodarstwem w Bažanowicach związany był [REDACTED] - krajowy instruktor serowarstwa, który ukończył najpierw szkołę mleczarską w Brunszwiku (Saksonia), a następnie przebywał na stypendiach w serowarskiej szkole w Rutti (Szwajcaria) i w Surgeres (Francja). [REDACTED] był pierwszym dyrektorem utworzonej w Bažanowicach mleczarni i pierwszym producentem sera ementalera.

Zarządcą gospodarstwa od roku 1929 do czasów II wojny był pan [REDACTED]. Mieszkał w rządówce położonej przy mleczarni; w rządówce oprócz mieszkania zarządcy znajdowały się też dwa pokoje gościnne dla studentów-praktykantów. Administrator gospodarstwa oraz dyrektor mleczarni mieszkali wraz z rodzinami we dworze (zwanym tutaj zamkiem).

Wkładkę założył: Kaczurba, Skworz, Wilczyńska VIII 1994  
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: MNR w Szreniawie



Na terenie podwórza folwarcznego znajdował się budynek administracyjny (kancelaria), stodoły, budynki inwentarskie (wśród nich obora z tzw. czeladnikiem czyli częścią mieszkalną dla czeladzi), warsztaty, mleczarnia oraz domy mieszkalne robotników folwarcznych.

Park wraz z dworem znajdował się po przeciwnej stronie drogi wiejskiej niż podwórze; na wschód od parku i od podwórza rozciągały się sady.

Dwór wzniesiony został w roku 1894 - taka data z inicjałami E.H. Albrecht widnieje nad drzwiami wejściowymi.

Prawdopodobnie również pod koniec XIXw. założony został w sąsiedztwie dworu park zachowany do czasów obecnych w formie szczątkowej. Zabudowania podwórza wzniesione zostały prawdopodobnie w dwóch etapach:

etap pierwszy to zapewne lata 90-te XIXw. - zbudowano wtedy oborę "5", gorzelnię "6", oraz stodoły "7" i "8",

etap drugi to początek XXw. - rozbudowano wtedy teren podwórza w kierunku półn.wsch., wzniesiono budynek stajni koni roboczych z kuźnią "10" (data na elewacji szczytowej 1900), wolarnię lub owczarnię "9" oraz robotnicze domy mieszkalne "12" i "13". Wskutek rozbudowy podwórza w XXw. droga ograniczająca teren podwórza od półn.wsch. stanowiąca przedłużenie alei ograniczającej część rezydencjonalną zmieniała charakter i stała się wewnętrzną drogą podwórzową; zmienił się przez to nieznacznie układ przestrzenny zespołu folwarcznego.

W latach 30-tych XXw. przebudowana została stara stodoła, położona w sąsiedztwie gorzelni-mleczarni, na rządówkę. Również w latach 30-tych (wg księgi środków trwałych) zbudowany został magazyn nawozów "11". Niektóre obiekty pofolwarczne zostały znacznie przebudowane i zatraciły pierwotne cechy.

W zespole folwarcznym nie istniała odrębna kolonia mieszkaniowa robotników folwarcznych; dwa budynki mieszkalne (z których jeden przerobiony został na chlewnię) znajdowały się w obrębie podwórza, trzeci budynek znajdował się na pld.zach. od podwórza po przeciwnej stronie drogi.

c.d. pkt 13:

Podwórze folwarczne - usytuowane na południe od parku, po pld.wsch. stronie drogi Cieszyn - Ustroń - ma kształt czworoboku. W końcu XIXw. miało zabudowę geometryczną zwartą; ścianę północną stanowiła obora "5", ścianę południową stodoła "7", ścianę wschodnią stodoła "8" i ścianę zachodnią gorzelnia "6". W pocz.XXw. podwórze zostało rozbudowane w kierunku półn.wsch., zabudowa zatraciła swój dotychczasowy zwarty charakter. W części wschodniej zbudowane zostały budynki mieszkalne i inwentarskie, ustawione w dwóch rzędach kalenicowo do dawnej drogi ograniczającej podwórze od półn.wsch.

Mleczarnia "6" (dawniej gorzelnia) wyłączona została z obrębu podwórza współczesnym ogrodzeniem - murem z płyt betonowych oraz płotem z siatki drucianej; jest obiektem rozbudowanym, z licznymi dobudówkami, murowanym, o dachach dwuspadowych i płaskim krytych dawniej dachówką łupkową a obecnie blachą falistą i papą.



1. Miejscowość Bażanowice	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) zespół folwarczny	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) dok.pkt 13, plan orientacyjny, przerys mapy katastralnej z końca XIXw.(?)
------------------------------	---	---

dok.pkt 13:

**Dominantę** architektoniczną zespołu stanowi obora z czeladnikiem "5,5a"; jest to obiekt usytuowany centralnie w zespole, na pograniczu części gospodarczej i rezydencjonalnej, o bogatym wystroju elewacji jakiego nie posiadają inne obiekty w zespole (łącznie z dworem) i o największej kubaturze.

**Podłoga podwórza** - płaska, ziemna, o dużych połaciach niepielęgnowanej trawy. Wewnątrz podwórza zachowane nasadzenia starodrzewia - między innymi lip i kasztanowców.

**Ogrodzenie podwórza** stanowi współczesny płot z siatki drucianej. **Wjazdy na podwórze** - przez współczesne bramy z drogi od strony pld.zach. (między oborą "5" i mleczarnią "6") oraz z drogi od strony półn.zach. (w pobliżu domu mieszkalnego "13").



Wkładkę założył: Wilczyńska, Skworz, Kaczurba VIII 1994  
(imię, nazwisko, data)

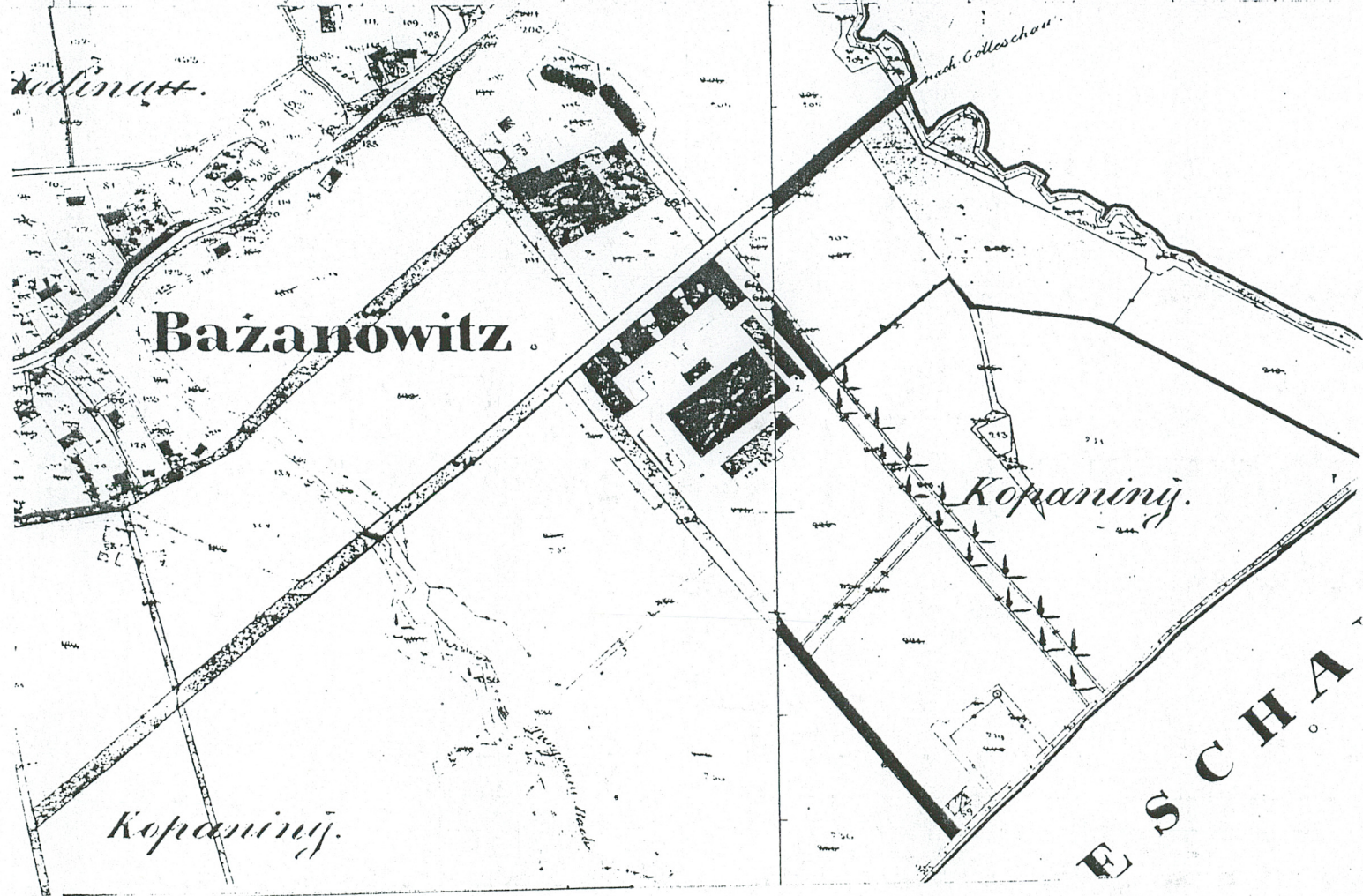
Miejsce przechowywania negatywów: MNR w Szreniawie

Wzór ODZ 1978 r.



*Bazanowitz. O.C. XVIII. II. Sect. dF.*

*ad III. Bazanowitz. O.C. XVIII. I.*





1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Bažanowice	zespół folwarczny	wykaz zdjęć , wykaz obiektów dla których zakłada się karty

zdjęcia:

- 1)dwór - el.zach.
- 2)j.w. - el.płd
- 3)widok na relikw parku na półn. od dworu
- 4)aleja lipowa ograniczająca część rezydencjalną od półn.wsch. - widok na płd w kierunku podwórza
- 5)droga dojazdowa do podwórza ograniczająca teren podwórza od płd.zach. - widok na płd
- 6)j.w. - widok na półn. (po prawej widoczna mleczarnia "6")
- 7)wnętrze podwórza - widok w kierunku mleczarni, na jej el.półn.wsch.
- 8)j.w. - widok na płd.wsch. elewację obory "5"
- 9)j.w. - widok z płd.wsch. na półn.zach. (po prawej stodoła ob.magazyn rolniczych maszyn "8")
- 10)kancelaria ob.budynek administracyjny "3" - el.frontowa półn.zach.
- 11)j.w. - widok od płd.wsch.
- 12)wnętrze podwórza - widok na el.płd.zach. magazynu maszyn rolniczych od strony obory "5"
- 13)j.w. - widok na el.płd.zach.
- 14)ruina stodoły "7"
- 15)j.w.
- 16)j.w.
- 17)dawna droga ograniczająca podwórze od półn.wsch. po rozbudowie podwórza włączona w jego teren - widok na płd.
- 18)j.w. - widok z płd. na półn. (po lewej widoczna ściana zrujnowanej stodoły "7" a za nią dach dawnej stodoły ob.magazynu maszyn rolniczych "8")
- 19)stajnia koni roboczych z kuźnią ob.warsztaty i garaże "10" - el.płd.zach. i półn.zach.
- 20)j.w. - el.półn.wsch.
- 21)j.w. - datownik na elewacji półn.zach.

Wkładkę założył: .....  
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: MNR w Szreniawie



- 22) budynek inwentarski (pierwotnie prawdopodobnie wolarnia lub owczarnia) ob. jałownik "9" - widok na el. pld. zach.
- 23) j.w. - el. późn. wsch.
- 24) magazyn nawozów (prawdopodobnie z końca lat 30-tych, przebudowany?) "11" - el. późn. zach. i pld. zach.
- 25) budynki w późn. wsch. (nowszej) części podwórza - widok ogólny w kierunku pld. wsch.
- 26) dom mieszkalny przerobiony na chlewnię-Warchlakarnię "12" - el. pld. zach. i późn. zach.
- 27) budynek gospodarczy "12a" i el. tylna warchlakarni "12"
- 28) j.w. - widok między budynkami "12" i "12a" z pld. na późn.
- 29) dom mieszkalny nr49 "13" - el. pld. zach. i pld. wsch.
- 30) dom mieszkalny nr60 "14" - el. późn. wsch. i pld. wsch.
- 31) j.w. - el. późn. wsch. i późn. zach.
- 32) rządcówka "15" (po modernizacji)
- 33) mleczarnia (z przebudowanej gorzelni) "6" - widok na el. późn. wsch.
- 34) j.w. - widok na fragment el. pld. zach
- 35) j.w. - poddasze - fragment więźby
- 36 - 38) wnętrza piwnic ze sklepieniami kolebkowymi

kartę szczegółową zakłada się dla:

obory "5" z czeladnikiem "5a" ob. chlewni i biur nieużytkowanych;

pozostałe obiekty pofolwarczne uwzględnione zostały w materiale zdjęciowym karty zespołu.



1. Miejscowość Bażanowice	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) zespół folwarczny	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) zdjęcia
------------------------------	---	---



1



2



3



4



5



6





7



8



9



10



11



1. Miejscowość

Bažanowice

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

zespół folwarczny

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia



12



13



14



15



16





17



18



19



20



21



1. Miejscowość  
Bażanowice

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)  
zespół folwarczny

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)  
zdjęcia



22



23



24



25



26



27





28



29



30



31



32



1. Miejscowość

Bażanowice

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

zespół folwarczny

3. Zawartość wkladki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia gorzelni ob.mleczarni

Gorzelnia została przekształcona na mleczarnię w roku 1929; po II wojnie zmodernizowana i częściowo przebudowana.



33

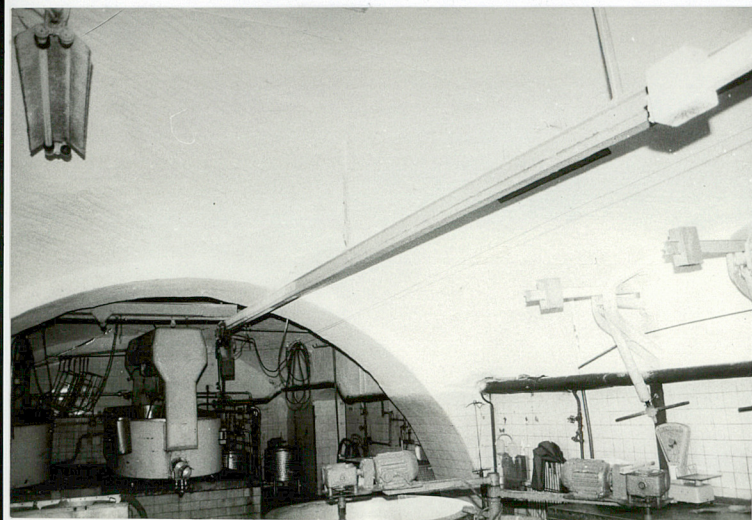


34



35

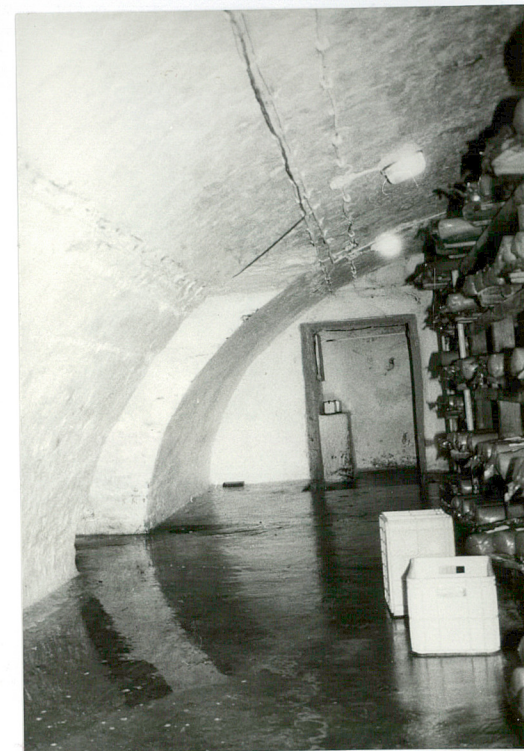




36



37



38